

Alevi toplumu ve kültürü içinde dedelik kurumunun büyük önemi vardır. Dedeliğin bu büyük önemi tarih boyu oynadığı üç vazgeçilmez, yeri doldurulmaz görevden gelir.

Birincisi, dedeler büyük mirasın taşıyıcıları oldular. Onlar olmasaydı, deyişlerin, türkülerin çok azı bugüne varırdı. Geleneğin, törelerin de çok yanı unutulur giderdi. Milyonları eriten şeriat, daha fazla milyonları eritirdi.

İkincisi dedeler, Alevi toplumunun iç-bütünleyicileri oldular. Alevilikte, Sünnilikteki gibi bir din ve devlet örgütlenmesi yok. Camisi, hocası müftüsü yok. Tüm o toplumu içeriden bütünleyen, yapıştırıcı dedelerdi.

Yine tarih boyunca üstlendikleri üçüncü büyük görev de, halkın liderleri olmuş olmalarıdır. Alevi toplumunu bir orduya benzetirsek, ordunun kurmayları olmuşlardır.

Üç soru soracağım. Birincisi, **bugün dedeliğin durumu nedir?**

Özellikle 1960 sonrası kentleşmeyle geniş Alevi yığınları kentlere geçti. Alevi çocukları okullara, üniversitelere gitti. Dedeler yapıları ileriye dönük, kendilerini yetiştirmiş, aydın kafalı insanlar ama bu eğitimden geçemediler. Dolayısıyla, yeni kuşak Alevi çocukları dedeleri beğenmemeye, dedeler de onları doyuramamaya başladılar. Sürecin sonunda dedeler üç büyük görevi yapamaz, ya da iyi-kötü yapar bir duruma girdiler.

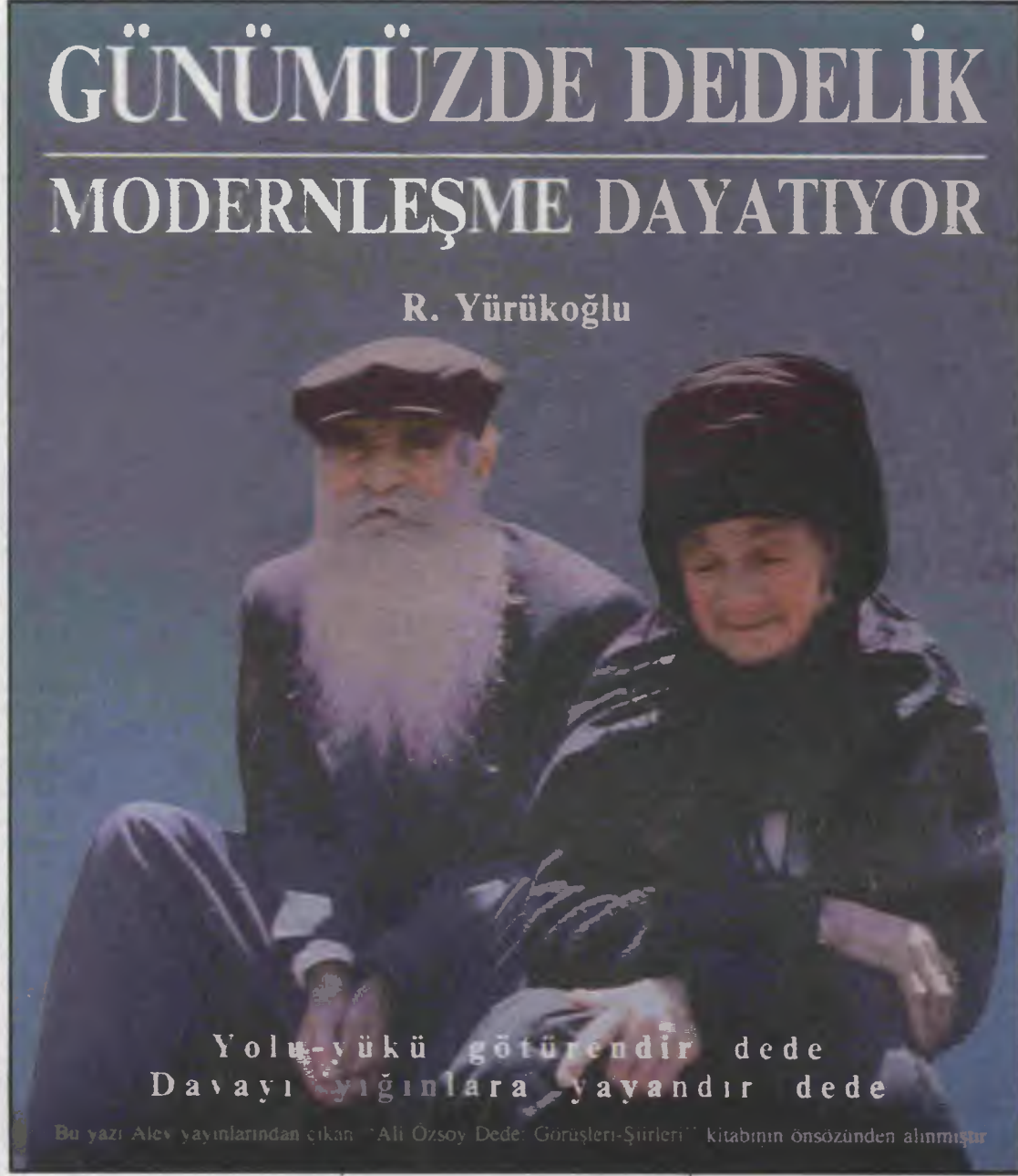
Bugün dedelik iç-bütünleyiciliği işlevini yeterince götüremiyor. Büyük mirasın taşıyıcısı olma görevini yeterince götüremiyor. Ordunun kurmayları olma görevini yeterince götüremiyor.

Eskeniden çağın en önünde bilgilere sahipmişler. Müzik, resim, edebiyat, tarih, astronomi, tıp, tasavvuf vb. Zaman ilerleyince, dedeler geri kaldılar.

Bunun suçlusu dedeler mi? Hayır, Alevi toplumunda dedeliği günün koşullarına göre ilerletecek bir mekanizma yok. Öyleyse bu geri kalışın suçlusu Alevi toplumu mu? Yine hayır! Kendine dost olmayan bir devlet ve egemen sınıf baskısı altında, yoksul ve ezilen bir muhalefet kesiminin bu mekanizmaları yaratabileceğini düşünmek hayal olurdu. Suçlu baskıcı-sömürücü yobaz düzenin kendisidir.

İkinci soru. **Dedeler olmadan, Alevi toplumu varlığını, töresini, kültürünü sürdürebilir mi?**

Bugünkü koşullarda, Alevi toplumunun, dedeler olmadan kimliğini, töresini, kültürünü sürdürebilmesi olağanüstü zordur, bir anlamda olanaksızdır. Yarın dünya neler getirir bilinmez, ama bugünkü yapısı içinde,

GÜNÜMÜZDE DEDELİK MODERNLEŞME DAYATIYOR

R. Yürükoğlu

Yolu-yükü götürendir dede
Davayı yığınlara yayandır dede

Bu yazı Alev yayınlardan çıkan "Ali Özsoy Dede: Görüşleri-Şiirleri" kitabının önsözünden alınmıştır

bu birleştirici-yapıştırıcı olmadan, dedeler olmadan, Alevi toplumu dağınık, eritmeye açıktır.

O zaman geliyor üçüncü soru. **Öyleyse bugün yapılması gereken nedir?**

Bu konuda Cem Aydın Dede'den dinlediğim öneri, bana bugüne dek hem kendi düşüncüklerim, hem çevreden duyduklarım arasında en doğrusu geliyor, ben de onu burada aktaracağım.

Bir çeşit okul, bir çeşit üniversite kurmak gerek. Ve bunu devletten bağımsız, devletten yardım almadan yapmak gerek. Yatılı, üç yıllık bir üst okul. Dedelik yapacak kişilerin oradan mezun olup, berat alarak, dedelik yapması.

Bu okul kimlere eğitim vermeli? Bir kere, yaşayan dedeleri eğitmelidir.

Sonra, önümüzdeki yıllarda dedeliği devralacak dede çocuklarına eğitim vermelidir. Bu üst okul bir çeşit vakıf gibi kurulup, daha genç yaşta çocukların eğitimini kendisi üstlenebilir. Sonra da o üst okula getirip, oradan berat verebilir.

Bir de soydan gelmeyen, ama dedeliğe gönüllü ve yapabilir kişilere eğitim vermelidir.

Dedelikte, ta Bektaş-ı Veli'den bugüne gelmiş bir söz vardır, hatırlayalım: **"Dede yolu süren değildir, yolu sürmesini bilendir dede."** Bunu biraz açalım.

Avrupa'da, Afrika'da, Japonya'da bir insan çıkıyor, bu kültürü inceliyor, Aleviliği benimsiyor. Sen Japon'un Alevi olamazsın dedik mi, Alevilikteki, "72 millete bir nazarla bak" mantığını kaldırıp atmış oluruz. Orada Alevilik sakatlanır.

Alevilik, dünyada tüm insanların kardeş olarak görür. Hiçbir ulusun insanını aşağılamaz. O günün koşulları içinde Bektaş-ı Veli 72 millet olarak görmüş dünyayı, bugün belki de 272 millettir. Yaşayan tüm uluslar, dinler, ırklar Aleviler için kardeş olduğuna göre, biz nasıl olur da, kardeşimizden bize ait olan bu hazineyi esirgeyebiliriz. Kardeşlik malı ortaktır. Öyleyse, birisi çıkıp da, "ben Aleviliği benimsiyorum" dediği zaman, Alevi olur. Bu böyle kabul edilmezse Alevilik, tüm insanlığa seslenen hümanizmasını terk edip kapalı bir sekt olma durumuna düşer. Bu da onun gelişme yollarını tıkar.

Aynı şekilde düşürsek, Aleviliği benimsemiş bir kişi bu yolu gönülden sürdürdüğü zaman dede de olabilmelidir.

Diyelim ki bir beyin cerrahı, "ben, canlar, dedelik yapacağım" dedi. Bu dopdolu bilim adamı yolu öğrenip dedeliğe soyunduğu zaman, dede olur. **Yolu-yükü götürendir dede. Davayı yığınlara yayandır dede.** Dede yalnızca soydan geldiği zaman davayı götürebilir diye bakmamız, Aleviliğin gelişmesinin önüne set çeker.

Çağ-teknoloji korkunç adımlarla ilerliyor. Dede bunun gerisinde kalıyor, çocuğu açamıyor, kültürü yansıtamıyor. Bunun için çağa uygun eğitimi gerekli. Bu bir yandan yürümeli. Bu bir yandan yürürken öte yanda, dünyanın neresinde olursa olsun öyle insanlar çıkıyor ki bir derya. İşte, günümüz dünyasında Aleviliğin asıl yaşama ve gelişme noktası buralarda başlıyor.

Demek ki bu okul yaşayan dedelere, dede çocuklarına ve dede olmak isteyen bu nitelikteki kişilere eğitim vermelidir.

Bu okulda Türkiye'nin en seçme, ilerici bilim adamlarının ders vermesi sağlanmalıdır. Sosyoloji, tarih, ekonomi, müzik, herşey.

Bu üst okul, Avrupa'da, ülkedeki geleneksel baskılardan

uzak kurulsu daha iyi olur. Geleneksel baskıların-müdahalelerin dışında olmasının yanında, başka avantajları da olur. Yabancı dil öğrenir dedeler, başka toplumları görür, karşılaştırma olanağı kazanırlar. Dolayısıyla daha geniş, daha derin bir kültür yapılanmasına ulaşabilirler.

Sözünü ettiğim tip okullar Avrupa'da kurulursa, o zaman Alevilik dünyada varolan tüm mezheplerle, dinlerle ve öteki düşünce akımlarıyla da bir hızlı alış-verişe girer. Papazla da tartışır ve der ki "sen şu noktalarda eksiksin, inanç alanında insanların yaralarını sarıyamıyorsun, bak Alevilikte şu var".

Bir Alevi dedesi Bach'ı tanıtmıyorsa, negro spiritüellerini dinlememişse, opera seyretmemişse, dünyadaki öteki kültürlere yabancı bakacaktır. O zaman dede kendisiyle çelişkiye girer. Hani 272 millet kardeşti? Neden o zaman onun müziğine düşmanca bakıyorum? Demek ki, o kardeş müziği de dinlemem, onu da öğrenmem gerekiyor.

Sonra dünyada içtiğimiz siğaradan, yediğimiz yemeğe kadar herşeyin içinde siyaset var. Eğer dedeler bu siyaseti çözemezlerse, kavrayamazlarsa, yalnızca geleneksel kültür içinde kalırlarsa, o zaman dar kalıplar içine girecekler ve dünyaya geniş bakamayacaklardır. Ama bu konuda kendilerini silahlandırlarsa, yetiştirdikleri öğrenciler de dünyaya geniş bakmasını öğrenecekler. Hiç eskimeyecek olan öğretilerinin özünü, modern formatlar (biçimler) içinde sunabilecekler.

Dede, edebiyat, saz, müzik, felsefe, ekonomi, tüm bu silahlarla donanacak. Dedelik böyle bir yapıya kavuşursa yalnızca Alevi insanına hizmet götürmez. Tüm insanlığın yaralarının sarılmasında katkısı olur. İnsanlığa birşeyler verir. Devrimlere hazırlık açısından, insanlık, sevgi, hümanizm açısından. Ulaştığı insanlar da, siyasal anlayışlarını, ilkelerini ona göre yazmaya başlarlar.

Bir başka alandan benzetme yaparsak Alevilik, dünyadaki insanların ihtiyacı olan, "tubın, psikolojinin alternatif yanısıdır". Bu felsefenin ulaştığı yerde kimse artık tanrıyı yukarıda aramaz. Kiliselerde, camilerde, havralarda aramaz. İnsanda aramaya başlar ki, o zaman insanlar arasındaki diyalog çok daha güzel olur. İlerleme daha kolay olur. Onun için hizmet büyüktür.

Bu söylediklerim çok kişiye "tatlı hayaller" gibi gelebilir. Belki de gerçekten bir tatlı hayal olarak kalır. Ama şu da var ki, en güzel gelişmeler önce hayalde başlar. ●